

2. Neveléstudomány.

BALINT SANDOR Dr.: *Néprajz és nevelés*. A Cselekvés Iskolája. 1934—35. II. évf. 3—4. sz. 122—138. l.

A szerző *Néprajz és nevelés* címen egy előadást (Néprajz és népiskola) és a külön füzet alakjában is megjelent tanulmányát (Néprajz és középiskola) foglalja össze. Indítéka: „A mai magyarságnak legsúlyosabb problémája az, hogy a jelen sokféle váltságán át tudja-e menteni a maga szellemi lényegét a jövőbe. Meggyőződés, hogy ez csak népi kultúránk szigorú számbavételével és készséges átélésével lehetséges.” Indító gondolata keretében „Néprajz és népiskola” címen hangsúlyozza a földrajzi és szellemi értelemben vett szülőföld, táj és emberközösség pedagógiai jelentőségét, valamint az oktatásban és az iskolán kívüli népművelésben való érvényesülését. Terjedelmesebb tanulmánya a néprajz és a középiskola viszonykérdéséről neveléstörténeti áttekintés után a következő megállapítást teszi: „Mi a néprajzot az elképzelhető új tantervben nem külön, a többi tárgytól többé-kevésbé elszigetelt studiumnak gondoljuk. A néprajzot, azaz a magyar népi kultúra ismeretét az új tanterv alapvetésének tekintjük, amelyen a középiskola egész tanulmányi rendszere fölépül, amelyből szelleme táplálkozik. A mi hitünk szerint ezt három követelmény biztosítja: a) a historizmus, b) a koncentráció és c) a népi élmény parancsa”. E három „követelmény” bő kifejtésével fejezi be alap gondolatában döntő jelentőségű tanulmányát a szerző. V. J.

BODA ISTVÁN: *Az értelmi nevelés feladatairól*. Különlenyomat a Magyar Pszichológiai Szemle VI. évfolyamából. Bp. 1934, 52 l.

E messzetelektől tanulmány tanulsága a szerző két tételes kijelentésében összegezhető: „Az értelmi nevelés:

az igazságra való nevelés” és „a nevelésnek egy nagy fordulatán kellene munkálkodnunk, hogy a nevelés fordulata előkészítthesse az élet nagy fordulatát, egy értelmesebben szervezett, emberibb-lelkibb, boldogabb emberi élet elkövetkezését.” Négy sematikus táblázatban foglalja össze fejtegetését: I. *A nevelés*: 1. lényege: fejleszthető lelki ráhatás, 2. gyakorlatának eszközlője: a nevelő lelkiség, 3. alapja: a nevelendő lelkiség, 4. célja: értékfilozófiai, 5. lényeges lehetőség-alapja: a lelki fejleszthetőség, 6. eszköze: a lelki determinációknak alkalmazása; II. *A neveléstudomány*: 1. célrendszere: értékfilozófiai, 2. fő alap-tényei és determinációi: lelki tények és determinációk, 3. centrális törvényszerűségei: pszichés (oki, konstrukciós-strukturális, fejlődés-) törvényszerűségek; 4. tudományelméleti jellege: alkalmazó tudomány; III. *A nevelés*: 1. mit alkalmaz? lelki determináltságokat és törvényszerűségeket, 2. miért alkalmaz? értékcélokból, 3. hogyan alkalmaz? lelki ráhatással. Ezeknek kifejtésével rámutat a neveléstudomány elhanyagolt pszichológiai oldalára: a nevelésnek, mint élő gyakorlatnak, lényege voltaképpen pszichológiai valami. IV. *Az értelmiség szerkezete*: 1. általános értelmi képességek (elvonás, lényegmegragadás, elmélyülés, egységbefoglalás, stb.); 2. speciális viszonyérzések (logikai, ok-sági, mennyiségi, téri-geometriai, idői, kémiai, gazdasági, lelki viszonylatok, stb. iránt való érzék); 3. a) formai képességek (mint gyorsaság, elevenség, energia, stb.), b) előfeltételek (mint érzékelés, figyelem, megfigyelés, emlékezet, asszociáció, stb.); 4. befolyásoló heterogén tényezők (mint érzelmi, érdek-milió-, tradíciótényezők, stb.). A tanulmány nagyobb része e négy pont részletes, kritikai áttekintése. Befejezésül a *Nevelés és kultúra* c. fejezetben határozott és néhol keserű (de igazolt) bírálatát adja az eddig valóban nem „értelmesen” szerveződött emberi nevelésnek (l. a mai válságjelenségeket). V. J.

Dr. ERDELYI AMALIA: *Az iskolai büntetés hatása.* Somló Béla kiadása. Bp. 1933. 83 l.

A szerző e művében a saját kísérleteit ismerteti, amelyekkel az volt a célja, hogy kipuhatolja a tanulók felfogását az iskolai büntetésekről s megállapítsa, milyen hatással vannak ezek a fejlődő ifjúság lelkére. A főváros különféle iskoláiban gyűjtötte a sokezer adatot, amelyekből gyakorlati eredményeket igyekszik levonni. A büntetés történetének és céljainak összefoglalása után a nevelő büntetés mai állását mutatja be, majd áttér egyéni vizsgálatainak részletezésére. A különböző iskolatípusok növendékeiről az egész vonalon az derült ki, hogy az iskolai büntetést nem tartják elvetendőnek, sőt elismerik szükségességét és fontosságát, de a büntetés alkalmazójának érzékeny igazságérzettel kell rendelkeznie. Egyébként az is kitűnt a vizsgálat folyamán, hogy a büntetés a gyakori ismétlésével csak veszít a hatásából s megszokottá válik. A büntetést minden humanitás és az ifjúság iránt érzett szeretet mellett sem lehet kizárni az iskolából, mint azt némely túlzó újító kívánná, — állapítja meg a szerző, — ámde fontos, hogy csak végső eszközként és megértő kíméletességgel alkalmazzuk.

K. B

MAGYAR PEDAGÓGIAI LEXIKON. A Magyar Pedagógiai Társaság megbízásából Fináczy Ernő és Kornis Gyula közreműködésével szerkesztette *Kemény Ferenc*, Révai Irodalmi Intézet kiadása. I. rész. Abádi-Juventus. 1024 hasáb. II. rész. Kaczvinszky-Zvingli. 964 hasáb. Bp. 1933-34.

Ez a két testes kötetből álló, úttörő jelentőségű munka a magyar pedagógiai szakirodalom legnagyobb hiányát tünteti el. Magyar nyelven e lexikonnak nincsenek elődei, mert hiányos, csonka és elavult ismeret-tárakat nem vehetünk számitásba. Ezért régi s már halasztást nem tűrő

kívánalmat tölt be ez a kétezer hasábot kitevő mű. Létrejötte hosszú esztendőök áldozatos munkáját és a munkatársak hatalmas gárdájának közreműködését igényelte. De igen örvendetes, hogy ennek az egész nemzet közművelődésére kiható feladatnak az érdekében az elméleti és gyakorlati pedagógia leghivatottabb magyar képviselői mind munkába állottak. 177 munkatársát nevezi meg a szerkesztő, köztük több neves külföldi szakíró is helyet foglal. A nagy há-lára és elismerésre érdemes, fáradhatatlan szerkesztőt, Kemény Ferencet, kiváló belső munkatársak segítették a szerkesztésben is. Amint ő maga írja, a lexikonnak „tudományosságuk legjavával mindvégig önzetlen szellemi vezetői és megalapozói“ Kornis Gyula és az élők sorából azóta már elköltözött Fináczy Ernő voltak. Mint főmunkatársak, Várkonyi Hildebrand és Nagy J. Béla is sok odaadással dolgoztak, végül a munkából legalaposabban kivette a részét a segédszerkesztői tisztet betöltő Prohászka Lajos. A lexikon értékéről és szerkesztőinek óriási munkavégzéséről úgy szerezhetünk halvány képet, ha végigforgatva a két kötetet, megfigyeljük, milyen körültekintéssel és önálló kutatások alapján dolgozták föl a pedagógia történeti anyagán kívül a földkerekség összes államainak és népeinek a nevelésügyi viszonyait, s kísérik nyomon a legújabb nevelésügyi és oktatási rendszerek fejlődését. Igen értékesek a cikkeket bezáró bibliográfiai összefoglalások, amelyekben 1933 végéig az egész pedagógiai irodalmat megtaláljuk. Ha nem is vetélkedhetik ez a két kötet a gazdag német lexikon-irodalom hasonló tárgyú munkáival, mégis büszkeséggel tölthet el, hogy ilyen teljességben és viszonylagos tökéletességben született meg az első magyar pedagógiai lexikon. Kétségkívül e mű megjelenése most a magyar pedagógiai szakirodalom legtöbb figyelmet érdemlő eseménye.

K. B.

MITROVIC GYULA: *A nevelés-tudomány alapvonalai*. Debrecen, 1933. 339 l.

A húszas években jelentek meg Weiszely és Imre Sándor alapvető pedagógiai munkái. Előbbi az egész tárgykör tudományos fejlődését és irodalmát ismerteti, míg az utóbbi a tapasztalatból kiérlelt gyakorlati nézeteket adja rendszeres taglalásban. Ezekből Mitrovics bizonyos mértékben eltér s elméleti alapvetésben a lelki tények ismertetéséből indul ki, a pedagógiai feladatokat lelki tényekre igyekszik visszavezetni. Vagyis a lélektan az általa leg többet használt segédtudomány. A nevelés célja Mitrovics meghatározásában más nem lehet, mint az, hogy végigvezesse az embert azon az úton, amelyen eléri a tiszta humanitás kifejlődését. A cél kitűzése és a neveléstudomány anyagának felhasználása után művének három terjedelmes fejezetében az értelem, az érzelem és az akarat nevelését tárgyalja külön-külön. A lélek értelmi tevékenységét elemeire bontja s így vizsgálja a tudást, a készséget, a figyelmet, a szemléletet, az emlékezetet, a képzeletet és a gondolkodást. Az érzelmi élet körében sorba veszi az indulat, a hangulat, az egyéni és közösségi, a kozmikus és vallásos érzések tárgyalását. Végül az értelmi és érzelmi nevelés az akarat nevelésében tetőződik. Amint a lelki élet egysége szükségszerűen megkívánja, mert a hármas tagolás ellenére a nevelést a szerző maga egészében egységes feladatnak tekinti s részleteinek megkülönböztetése csak a tudományos megismerés módszeres követelménye. K. B.

Dr. SOMOGYI JÓZSEF: *Nevelés és átöröklés*. A Cselekvés Iskolája. III. évf. 5-6. szám. 235-242. l.

Szülők és nevelők egyaránt hibáznak abban, hogy a gyermek eredeti, természetadta sajátságait, hajlamait

figyelmen kívül hagyva, teljesen a nevelés mindenhatóságába vetik bizalmukat. A pedagógia valóban kezdettől fogva inkább a nevelés lélekformáló erejére vetette a hangsúlyt, kevés fontosságot tulajdonítva az örökölt hajlamoknak. Különösen a reneszánsz óta erősödött meg s a felvilágosodás korában vált fanatikkussá ez a meggyőződés. De a XIX. század folyamán kezdtek olyan nézetek kialakulni, amelyek az átöröklés problémáját állították előtérbe. Az átöröklésnek a nevelést befolyásoló és korlátozó szerepével már Platon és Aristoteles is foglalkoztak, de csak a múlt században Lamarck és Darwin elméletei terelték rá az általános érdeklődést, s Mendel ágostonrendi szerzetes állapította meg az átörökléstan alapelveit. A modern átörökléstan azt tanítja, hogy a testi és lelki hajlamainkat, mint diszpozíciókat, bizonyos matematikai valószínűségszámítás arányai szerint örököljük. Azonban a külső hatások, nevelés, tanulás, tapasztalás útján szerzett testi vagy lelki kiválóságok nem öröklődnek, amint nem tudjuk semmiféle külső hatással az átöröklési anyagot, az öröklődő hajlamokat tökéletesíteni. Pedig bizonyára a legértékesebb tudományos eredmény volna a testszervi emberképzés lehetősége. Mai ismereteink szerint egyetlen mód van arra, hogy a jövő nemzedéknek átöröklési anyagát kedvezően alakítsuk és ez a *kiválasztás*, az elődöknek, a szülőknek célszerű összeválogatása, hogy az utódokban minél kedvezőbb átöröklési anyag találkozzék. — Az átörökölt hajlamok fogyatékosságát pótolhatja a nevelő hatás, de nem minden határon túl. — A nevelő hatás célját és eszközeit tehát mindig az örökölt hajlamokhoz kell mérnünk, hogy ne kockáztassuk a balsikert. Éppen ezért az átörökléstan, a tehetségvizsgálatok és jellemvizsgálatok elveinek és módszereinek ismerete főként a hivatásos pedagógusok számára föltétlenül kívánatos. K. B.

TEMESY GYÖZÖ: *A nyár pedagógiai felhasználása*. Magyar Paedagógia, 1934. 1.—3. szám. 11—26. l.

A jellemnevelés eredményessége szempontjából igen súlyosan esik latba a nyári szünet pedagógiai felhasználása. Erre nézve a múlt század hetvenes éveiben érdekes, hirtelen lendületet vett mozgalom indult Amerikában: a nyári táborozás. 1881-ben alakult meg az első szervezett tábor s két évtized alatt a nyári táborok száma többezerre emelkedett. Ezt a mozgalmat lényegében a városi művelt embernek az erdőbe, a vízhez, a napra, a fűre vágyódása hozta létre. Később, 1908-ban, Baden Powellnak a *Scouting for Boys* című könyve nyomán megszületik a cserkészlet, melyben a természethez való visszatérés gondolata eddig a legmagasabb színvonalat érte el. Ezután a magántábor továbbfejlődik, mint a cserkészlet szűrőjén át tökéletesített pedagógiai mozgalom. A szerző elméleti értekezés helyett egy magántábor életét mutatja be, mivel ő maga végigélte 1928-ban a Winona-tábor évadát, teljes nyolc héten át. A leglelkiesmeretesebb ellenőrzés, a gyermekek szüntelen foglalkoztatása, a versengés szellemének ébrentartása, az erkölcsi gondozás és a kitűnő testi ellátás együttesen biztosítják a nyári táborok keresettségét. A mozgalom sikerére és népszerűségére fényt vet egyetlen szám: az Amerikai Egyesült Államokban ma már nyaranként több mint 10.000 tábor működik.

K. B.

3. Irodalomtudomány.

BOGDAN-DUICĂ, G.: *Joan Barac*. (Academia Română. Studii și cercetări XXII.) București, 1933. 168. l.

Barac neve eddig sem volt ismeretlen a magyar irodalomkutatás előtt, de ebből a tanulmányból kitűnik, hogy az eddig ismertnél sűrűbb szálak fűzik a magyar irodalomhoz.

Működése (1776—1848) a román nemzeti ébredés gyermekkorára esik. Az erdélyi Bethlen-kollégium tanulója volt s később magyar, német és más világirodalmi alkotásokat ültetett át románra. Főképpen a magyaros iránnyal rokonszenvezett s így többek között románra fordította Dugonics András *Ulissesét*. Fazekas Mihály *Ludas Matyiját*, Mészáros *Kartigámját*, több epikai és drámai munkát, s ami a legnevezetesebb, az *Argirus históriáját*. A tanulmány a magyar irodalomtörténeti eredmények gondos felhasználásával készült s belőle a múlt századeleji magyar-román műveltség egymásra hatásának újabban mindinkább tagadott bizonyosságait ismerjük meg. *Szta.*

DEÉR JÓZSEF: *Újabb történeti regények*. Magyar Szemle. 1935, január. 41—49. l.

Hat középkori tárgyú regényt mér le a kiváló fiatal történettudós tudományszakjának mértékével. A tanulmány szerint a történeti regény területén határozott tisztulás érezhető, bár még sok zavar mutatkozik regényíróink mult-szemléletében. Kós Károly regénye, *Az országépítő*, és Harsányi Lajosé, *A nem porladó kezű király*, egyaránt egyoldalú képet nyújtanak Szent Istvánról. Az a keresztényt és a szentet, ez az országépítőt hagyja ki művéből, mert mindkettő tévesen a pogányság kiirtásával és egyoldalúan a nyugati kultúra megteremtésével azonosítja István művét. Tormay Cecile *Az ősi küldött* című könyve a tatárjárás koráról abból a téves gondolatból indul ki, hogy a kereszténység csak vékony máz volt a magyarság jellemén, amely a XIII. században már megkopott, a magyar élet imbolygás volt a kereszténység és pogányság között. Szántó György *Bábel tornya* című regénye ugyane korból a multba való egészen felelőtlen kiruccanás. Farkass Jenő *Eda* című regényében a Jókai-szerű ro-